

54
D. O. M. A.
DISPUTATIO VI.
Centuriæ Quintæ

QUÆSTIONUM
ILLUSTRIUM

Philosophicarum,
*In Inchyâ V Vittebergensi Academiâ
Publicè*

Proposita
PRÆSIDE

M. Jacobo Martini

Logices Profefs. Publ.

RESPONDENTE

Michaele Blanckio

Dantiscano Boruffo.

*Ad diem 2. Iulij in auditorio Collegij
veteris.*

WITEBERGÆ,

*Typis Martini Henckelij, Impensis Pauli
Helwigij Anno M. DC. VIII.*

MAGNIFICO, PRU-
dentissimo, Amplissimo
Celeberrimæ Reipub.

Dantiscanæ

SENATV I,

*Hoc summae observantiae debitiq; officii
symbolum dico, consecro.*

MICHAEL BLANCKIVS.

Respon: & Author.

QUÆSTIO I.

An ejusdem effecti plures possint esse causa conjunctim?

Citum ꝑ est illud Philosophi cap. 1. lib. 1. Metaph. τὰ αὐτὰς
ἀνθρώποι τὰ ἐὰν αὐτὰ ὁρῶνται φῶσι. Scire verò nihil
est aliud quam rem per causas cognoscere lib. 1. post. c. 2.
Ad eundem igitur, qui naturæ cupis explere desiderium, cau-
sarum investigationi totus incumbit. Methodi nescius
es? Ducem sequere Logicam. Perplexitate defatigaris? Et hic scrupulis
eximitur acurato proposito ἑξῆς ἑξῆς examine. Nec est cur mul-
titudine causarum deterrearis. Sunt qui plures, sunt qui unam alicui effecto
causam assignant. Eia age ponderemus æquâ judicii lance sententias: Hisce
antè præmissis. Primò uti nos impræsentiarî vocabulo effecti propriâ & ge-
neralî significatione, relatâ nimirû ad causam efficientem. 2. Non esse sermonẽ
de causis diversorû generû. Nâ hoc sensû nullû ens unâ tantum causâ constat,
imprimis substantiæ naturales, sed pluribus; tam internis scilicet, quam ex-
ternis. De simplicibus notû quod habeant saltem effic. & finem, nisi formam
& materiam intelligas Metaphysicam. Vide Suárez disp. 26. s. 3. dist. 9.
Neq; etiam differendum nunc de causis ejusdem generis, diversis verò spe-
cie; sed ejusdem generis & speciei. Consule Fonseca lib. 5. Metaph: cap. 2.
quæst. 14. s. 1. Tenendû insuper causas totales si-ve principales nõ parciales:
proximas non remotas hic nobis venire. Sed nec internæ litem move-
bunt. Certum est materiam non concurrere nisi recipiendo formam; duæ au-
tem materiæ diversæ rationis in essendo non possunt ad eandem formam re-
cipiendâ concurrere, quia neq; in materiis forma recipi potest. Fonseca quæst.
15. s. 4. Ab externis excludimus finem, qui multiplex esse potest alio tamen
atq; alio respectu, docente imprimis Suárez loco dicto sect. 5. distin-
ctione ultima.

Sensus ꝑ ergo quæsitus est: An ejusdem numero effecti possint simul esse
plures causa efficientes totales & æquæ perfectæ. Affirmantes duobus u-
tuntur exemplis: quia, inquit, duo ignes eadem materiæ eodem modo

4 2

dispositæ

disposita applicati possunt producere plures: 2. Duo corpora lumino-
sa equalia magnitudine, intensione lucis atq; agendi vi sunt aequè propin-
qua alicui diaphano, quod ab utrolibet illuminari potest. Sed enim tæro,
largiamur hypotheses, Dubiumne enodant? nulla minus. Rem omnem tri-
bus explico verbis. Aut non eundem numero effectum produci; aut con-
currere tantum causas partiales. Prolixior est Fonseca quest: 25. f. 3.

3 Nos ꝑ negantibus suffragamur, cum Zabarella adlocum Aristotelis
2. post. textu 93. & 95. sic argumentantes: Unius rei una est tantum defi-
nitio: E. & demonstratio & causa proxima. 2. Causa totalis est quæ
sola principatum in agendo obtinet. Si igitur sola, alia aut nihil agit, & sic
non est causa; aut actum agit, quod absurdum est auditu; nam agere est de
non esse ad esse deducere. 3. Causa per se est, à quâ per se pendet effectus.
E. duo effectus pendent & non pendent ab illis causis. Probatur illud:
quia proficiuntur à causis aequè perfectis & totalibus: Hoc: quia alteru-
trâ sublatâ nihilominus remanebit effectus ex influxu alterius. E. à neu-
tra pendet. Plura auctores prænominati suppeditabunt: quibus adjungas
etiam Pererii cap. 15. lib. 8. de rerum principiâ. Progredimur ad alia ma-
joris cùm momenti, tum emolumentis.

QUÆSTIO II.

Quis fit quod mare salsum est, & incendia non
tam extinguit, quàm alit?

1 Etymon ꝑ mari profectum à Chaldeis statuitur. Mare enim appellant
illi Marath, id est amarū. Scal. exer. 325. f. 17. Quid si arguatur. Germanos
vocem Mæx etiam inde mutatos? An meteoron sit, Philosophorum est de-
terminare. Impia Cardani vox lib. 2. Subtil. pag. 166. editionis Basil. cum ait.
quanquam non hoc Mare loco, quo nunc jacet, æternum sit, cum tamen è
mari mare fiat, æternum esse ac fuisse necessarium est, continuitate aqua-
rum. Merito igitur suo perstringitur à Scal. Ex. LI. Alii aliam causam maris
efficientem consinxerunt. Anaxagoras sudorem terræ: Diogenes primæ humi-
ditatis reliquias. Quis mentis sanæ compos alterutri astipuletur? Ethnicis
ipsis risui ludibrioz fuerunt, præsertim Arist. 2. Meteor. c. 1. quidni Christi-
anis? Christianis inquam, aliud edocctis jussu scilicet divino Gen. 1. 10. a quas
omnes in locum unum congregatas, in quem hodieq; redeunt Eccles. 1. 7.
Nec tamen terra inundatur? Habes hic homuncio illustre omnipotentia
divinæ argumentum. Dens enim posuit arenam terminum maris & præ-
septum

ceptum sempiternum quod non praeteribit. Ier. 5. 22. Coclenius lib. 4. de spū
phys. disp. 14. alias habet rationes. Arist. lib. 2. Met. c. 2. in ea est opi-
nionē, quod solis & superiorū corporū calor quotidie ex mari plurimū vapo-
rū extrahat & exsiccat. Magirus in comm. lib. 4. cap. 8. phys. suā addit hanc
causam: quia flumina ad locum unde exeunt revertuntur. Quantum enim
una parte accipit mare, tantumdem aliā dimittit. Atq; hac ita praebare libu-
it 2. Restat deinceps inquirenda rē q̄d h̄c ratio. Est ea
fateor discussu enodatuq; perdifficilis. Quid tum? Tentando ad Trojam
venere Pelasgi: sic nos ad veritatis, abstruse licet, portum. Duā offen-
duntur authorum classes. Prioris n̄archus est Fr. Patriiū lib. de
aqua & mari: cum quo eadē navi vehuntur Danaeus in phys. Conimb. tract.
10. in lib. Meteor. Arist. c. 5. pron. 2. Casmannus parte 1. problem. mar.
c. 8. Horum iudicio non magis causa, cur mare salsum sit, reddi potest,
quā cur ignis calidus sit, aēr tenuis, & terrea solida, h. e. nulla aliā, praeter
eam unicā, potentissimā, verissimāq; quia salsum nimirum in rerum
primordio à conditore summo conditum mare est. Eum in finem ut animan-
tibus in mari degentibus consuleretur. 2. ne aqua maris perpetuo so-
lis calore putresceret. 3. ut eo crassius fieret mare aptiusq; ad susti-
nenda mercium pondera &c.

Ehodium † boni viri! Si mari tam propria est faldedo, quā aqua hu-
miditas, igni calor &c. nunquam ab eo separari posset. Id falsum est. Nam
percolatur, Philosopho teste: sicut manifesto atq; quotidiano experimento
in littoribus Africae juxta mare è sirobe facta dulces hauriunt. Scal. exerc.
46. Aristoteles sect. 23. probl. 21. Cur item non asseverare liceat, posse e-
osdem fines sarios tētos seruari, si ve creando, si ve post demum marinam
aquam Deus salierit? Quam, quæso, multa post mundi exortum evenere suo
tamen non sine privata? Annon naturales omnium elementorum delitia
turium, ut ita dicam, conceperunt? Maximo nihilominus usui sunt.

Proinde † essentialis maris proprietates non est: sed accidenta-
lis. Pro hac evincenda multi pelagose commiserunt; classem postero-
rem constituentes. Dissident verò animis. Pluriz ajunt mare mistum
esse, quocirca nihil praeterea quarendum. Scaligero exerc. 51. neq; effa-
rum hoc, neq; quod deducitur ab eo placet. Si mistum, inquit, queram
porro, cuius corporis sit propria faldedo primū: deinde in illo tunc quod
nunc in mari, quæ Natura scilicet hujusce sit effectus causa. Cardanus, lib. 2.
sub. tria ponit faldedinis requisita: Solis nempe calorem, quo terra uritur
putrescuntq; aqua: quod nō decurrat, ut fluminē imbresq; excipiat. Subjicitq;
paulo post: Ad urare ad maris saluginem illius immesam vastitatē, in qua
velut & in amplo terræ spacio salis montes non paucos contineri necesse est.

Ergo sale dissoluto adiuuante precipue illo quotidiano est us, salsum fieri mare totum contingit. Ut me tui miseret, Cardane, qui denuo veritatis naufragium fecisti. Montes comminisceris: at quos montes? Salis plurimum perpusillâ dissoluitur aquâ: unde igitur montes illi instaurabiles nascuntur, quos tanta moles aquarum non absumat? unde reponetur tantundem? Sed contra ho vela iubente Scaligero ex: 51.

5 Omnia optime difficultatem hanc pulchrâ ea q̄ victrice superavit industria Arist., cui nos quoq̄ subscribimus. Teneamus enim animo Philosophi enunciatum, Salsedinem oriri ex mixture humidi & siccî adusti à calore, non tamen ex toto decocti. Inde arguit 2. Meteor: 3. vi solis partes tenuissimas & suavisimas maris extenuari in vaporem: crassiores autem magis q̄ adustas relinqui, & has deinde cum aqua maris permixtas salsum illum & amarum saporem efficere. Corrobarari vel eo sententia hæc potest argumento, quod aqua marina cum decoquitur, evaporat aqueus humor & consistens seorsim, dulcem habet saporem: partes igitur terreæ remanentes salsuginis fuerunt causa. Accedit quod mare versus Austrum & in æstate magis est salsum, quoniam sol eo tempore & loco plus vaporum dulcium extrahit. Taceo quod propterea superficiem maris fundo salsiorem esse pronunciet Philosophus probl. sect. 23. prob. 30. Plura ad conclusionis confirmationem collegerunt Dd. Cominab. loco citato Magirus lib. 4. c. 8. Phys. suæ.

6 At si enim quid ulterius ab aliis desideretur? Querunt, cur viscus, stagna, fluvii, non sint salsi, ut pote in quos eadem virtute sol agat? cur illa ipsa exhalatio non sit salsa? vel cur fundus maris sit salus, quo non pertingunt radii solares? Audiamus loquentem Scaligerum, & ad singula respondentem pag. 194. Quod non contingat lacubus inquit impedimento est dulcis aquæ successio, quæ semper exustio prohibetur. Quod in paludibus non sit sal, ratio est, quia stans putrescit aqua. Sinim non putrescet salfesceret. Flumina precipiti casu fluunt, propterea in eorū aquas sol diu & directè radiis agere & salitudine producere nequit Magirus. Ad secundam objectionē reperi, quod non sit exusta sicca illa evaporationis materia, haud sane satis nacta temporis, & rarior, & in regione frigidiore. Beatâ verò alteram illam futurâ vitam: quæ docebit nos, quomodo fiat ab exustione salsum. Nunc enim meta intellectus nostri est. Tertiâ negat: contrariūq̄ pro vero & coperto habet. Quia urinatores in vitreis vasculis dulcè extulerūt. Quia demissus cantarus cū operculo Cattiterinus idq̄ operculum sublatū funiculo, ac mox impleto vase ori restituti. Quib̄ o sane verbis viri tanti fidē hant ego detraxerim.

de raxerim testimonio etiā Philoſophi comprobatis. Quantū tamen tribuē-
dū ſit Patrio diverſum aſerenti non noſtrum eſt iudicare. Imo, ajunt, ratio
id largitur: nam ſal eſt grave: igitur tendet deorſum: teſtemq; experiē-
tiam adducunt. Dico eluſiſſe eos experientiam. Quippe in aqua immota quā
nullus carpiſſol, ſal reſidet ſicut ſex: At in mari motus confundit, ſol ſu-
perficiem deſpopulat.

Atq; ꝑ hinc facile dilucidari poteſt, altera queſtionis pars, cur vi-
delicet non fluctuatis nec alia potu idonea: ſola tantum marina ignem poti-
us concitet quam cohibeat. Aſſenſum ſuſpendenti. Venetiæ fidem faciant,
irreparabili ſuo dāmo. ſtammarum graſſantium vim expertæ, hoc etiam
anno ſi vera eſt Jacobi Franci relatio Hiſtorica. Quid? Galenus lib. 3. de
temper. c. 2. annon indicat Archimedes conſtitutus e regione ſpeculis lumen
ſolis usq; adeo in eis collegiſſe ut hoſtium triremes in portu Syraſchano e re-
gione poſitas incenderit. O utinam hocce noſtrum ſeculum ex em-
plis deſtitueretur. Sed idem fatum perpeſi ſunt Sueci Anno 164. die 30. Maij
quorū navis primaria Mageleſa in ſavillas à Davis redacta eſt. Et in pugna
navali Antonij quæ ad Actium cum Cæſerianis facta eſt: cum pari Mar-
te dimius dimicatum eſſet, Cæſar dubius quid ſibi agendum foret; juſſit e
caſtris ignem comportari, & ſimul undecunq; adnavigantes in adverſarios
tela ignita conjici, ſacesq; ardentes emitti. Sed & ollas cum carbone piceq;
reſertas eminus machinis jaculabatur. Inde narves heſtium accenſæ qui
aquā dulci potus gratiā comportatā prius: poſtmodum marina uſi ſunt
ad extingueda incendia. Sed miſeri nihil proſecerunt: quin potius ignem
irritarunt. Plura & lectu apprimè jucunda, ſcituz digna conſcripſit Camera-
rius cent. 1. oper ſub. c. 26. & cent. 2. cap. 27. Cauſas eſſecti tam admiran-
di allegavit hujusmodi Ariſt: ſectio. probl. 23. prob. 7. Quia mare ſalſum
eſt, eoq; pinguis. Quod ſucco ſalſo inſit quippiam pinguis, indicium eſſe perhi-
bet probl. 9. quod die tepidior e oleoſum quiddam ſecerni videamus. & probl.
15. oleum ex ſale depromi poſſit. Nec alienus eſt ab hac opinione Carda-
nus, lib. 5. p. 286. ex Arriano referens Ichthyophagos ex ſale oleum ex-
cipere. Et addit: Documento eſt etiam quod oli & litor e maris magis
gaudeant: Nam ſalſum ſolum etiam non leuiter pingue eſt. 2. dicit Ariſt.
probl. eodem: maris meatus minus congruere igni, ut qui craſtiores ſint, &
eo magis quod ſalis ratio non deſt. & c. Problem. 32. tertiam poſert, quia
multum continet terra, idq; ex ſale colligit. At ſatis jam ſatis diu hic ſuimus
detenti. Eruiſimus tamen ex Scylla & Charjydi tam difficili. Leui itaq; ve-
lificatione litora legendo, in portum ex alto nos recipiamus.

Q U Æ

QUÆSTIO III.

Quanam causa æstus sive fluxus & refluxus marini?

1 Sed † quantus hic quoque se offert ignorantia labyrinthus? quantum opinionum variarum oceanus? Ergone tam fatali fluctantium mari ut imbellem nostram raticulam committamus, suades? suades. At dissuadet infelix Aristotelis præcipitium. Tradit enim Cælius Rhodiginus lect: antiq. lib. 29. c. 8. quo antiquorum testimonio nescio, Aristotelem cum des bene multos Euripi reciprocatorem contemplando trivisset, causarum nescium, labore radioque fessum, præcipitem se in eum dedisse, his verbis: Quandoquidem ego te comprehendere nequeo, comprehendere tu me. Facile deterreri possemus. Sed heus! Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile. Audendum est. Audentes Deus ipse jurat: sententia vatis. Quamvis igitur demonstrabilis aliqua & insigni hæc maris affectione in tam profunda mentis caligine dari vix possit cognitio: attamen non deest probabilis & ἡρεσυχὴ, quæ tantis per retinenda, donec per ratam (si modo hic unquam acquiri queat) experientiam verior & exploratior quædam comparetur.

2 Porro † varii, quibus mare cietur, motus describuntur à DD. Conimb. tract. 10. c. 3. comm. in Meteor. Præcipui tres designantur à Scal. ex. 77. f. 3. Primus est, quatenus aqua deorsum ad aquæ locum terræ consiguum. Secundus, quatenus hæc aqua id est mare. Is dicitur fluxus & refluxus. Tertius, qui verè æstus ab antiquis appellatur, quo alliduntur litora. Æstus per analogiam videtur vocari Vallesio in sua sacra Philol. cap. 52. perinde enim mare patitur ac si æstu caloreque ferveat. Calidum enim est & humidum. Calor feruorem ac bullitionem quandam causatur. Hinc spiritus & vapores in se creat, eosque continè emittit & novos generat, quibus genitis attollitur & emissis residet. Ex Patritio Casmannus parte 2. problem: marin. quæst 4. Scaliger autem citato loco eum esse accidens maris perhibet, proque causa ventos habere, quibus nunc in hanc nunc in illam partem agitur pro ratione flatuum qui tunc in eo dominantur, nisi malacia seu tranquillitas adsit.

3 Majori † cum sudore laborandum est de refluxu & fluxu, cur aquæ maris nunc adlittus accedant nunc recedant subsideantque per senas quasque horas die ac nocte vicibus repetitis. Motum deprehendimus. Erat hic ab alio

ab alio principio. Interno? Animâ caret mare. Ergo ab externo Scal.
ex. 52. Quodnam illud? Dicam rotundè quod sentio, Luna. Hæc recipro-
cationis causa est. At, inquis, non tangitur à luna mare: quocirca nec mo-
vetur, cum motus per contactum fiat. At inquam ego: Magnes attrahit
ferrum, si fit à lapide sine contactu, quare non sequitur mare corpus no-
bilissimi syderis? Scal.

Ponamus ¶ sententiæ nostræ rationes. Astra in hæc inferiora agere, ¶
nemo nisi sensuum expers negabit. Agunt cum luce & motu 2. de Cælo. 7.
1. Mete. 3. tum occultâ qualitate insitâ. Magirus ex Albumas. Sicut Sol
autè vires suas maximè estentat in calidis: ita in humidis vim suam Luna
exercet. Dominatur itaq; etiam mari. Quod ipsum è luce & vincitur. Quo
maior minorve ea est, eò magis minusve maria turgescunt. In plenilunio
adeò ut sideris desiderio seipsa suspendere videantur. Hunc sanè effectum
qui non peculiari Diluci sed solis lumini ascribendum censet, velim indicet,
cur non potius ad solem ipsum maria turgescant: nec Au: quando æstuum sie-
ret intermissio. Sed & quomodo Lunam ceu ducè suam sequatur, operæ pre-
tium erit exponere. Dum Luna supra horizontè paulatim assurgit ex obliquo
radios in mare spargit, suòq; lumine calefaciens aquas marinas, exhalatio-
nes è fundo evocat, quibus dilatatis marinae aquæ crescunt & intumescunt,
ita ut affluxus ad littora efficiatur. Rursus quando paulatim à meridiano
digreditur, & ad horizontem occidentalem vergit, adeòq; radios subinde ob-
liquiores per mare spargit, lumenq; minus efficax immittit, ut ita exhalati-
ones pauciores generentur & qui generati sunt condensentur, tum tumor
maris remittit ac subsidet ita ut refluxus efficiatur. Eodem modo fit nocturnus
quando Luna ab occasus termino ad meridianum descendit, indeq; ad alterum
ortus terminum vergit. Atq; ita semper mare modo accedit, modo recedit
etiam secundum motum diurnum Lunæ qui in quartas est divisus, ita ut
singulis quartis sex horæ tribuantur, adeòq; & mare quater singulis die-
bus & noctibus movetur, bis fluendo bis refluxuendo. Vide Coclenium disp.
14. 15. 16. lib. 4. phys. disp. Magirum lib. 4. c. 8. phys. Peucerum de di-
vinatione: in loco de præd. Astral. Scal. ex. 52. Imprimis Felicè Accoramboniè
in com. Ar. de mundo. p. 455. ubi graphicè exponuntur singula, & decla-
rantur. Sicco interim præterimus pede aliorum de refluxus natura sen-
tentias. Omnium ichnographian velut tabellulæ cuidam impressam in-
venies apud Casmannum in probl. mar. parte. 2. quod te remittimus.

Constat ¶ igitur mare à Luna moveri: Sed movisse nos Camari-
namperhibemus illorum iudicio, qui à nobis divortium faciunt, sic argu-
mentantes

mentantes. Naturalis una eademq; uniformis causa unum & eundē, uniformem, in uno eodemq; & uniformi subiecto, effectum parit: Si itaq; Luna virtutem habet movendi maria: cur non item fluviuos, quippe cum mari minores sint eaq; de causa facilius pati queant? Cur mare aliud aflu plane expers est, aliud magis minusve turgescit? Si adeo exactē quadras observat Luna, cur singulis diebus una hora serius fit reciprocatio? Verē verē hic ipsa philosophia balbutit, suoz comprobat calculo illud regū sapiētissimū operum DEI quæ sunt sub sole nulla dari potest cognitio. Eccles. ca. 10, 17. perfecta scil. adeoz certa cui contradicī nequeat. in p̄t̄is 7 de p̄o d̄o x̄o p̄p̄. 1. Cor. 13, 9. Imo nihilissimus. Et mare ipsum citius rētes, quā homo veras reciprocationis marinae causas protulerit. Sed quid absterrebit nos rei difficultas, quo minus hic quoq; insanire audeamus? Deus meliora, Subsistemus ibi, quo imbecillā mentis acie per venire non poterimus. De syllogismi igitur veritate haud dubitandum, si causa & subiectum non varientur vel intrinsecus vel extrinsecus. Nunc t̄ ordine ad singula. Non patiuntur fluxum & refluxum fluviij; aqua enim fluvialis tenuior est limpidiorq; ac propterea vis radiorum Luna raro ac tenui corpori impressa figi non potest, sed sine motu & concitatione dilabitur. Maria quædam vel omnino non, vel magis minusve hoc motu cieri, certum est. Mari Baltico nullus contingit, tum propter angustia littorum si ve alvei: tum quia fundus frigidior ac solidior prohibet, quo minus tanta copia halituum generari possit, quanta requiritur ad aquæ marinae effervescentiam, ac tumorem. Keckermannus disp. phys. 4. corol. 13. Casmannus quæst. 10. annectit plures. Balticum, inquit, cum sociis Livonico, Finonico, si verum est non affluere & refluerē, profunditatem in causa asseremus una quam testatur Olavus esse immensam. Altera est quia in ea maria lacus exonerantur dulcium aquarum 80, fluviina verō plusquam 60, quibus dulciora necesse est fieri, & facilius frigoribus congelari, ut glacie quoq; pressa at̄ olli nequeant. Ac forte bituminosa in fundo sunt, quod succinum bituminis speciei magna copia in littora fluctibus convolvant. Et tum propter easdem angustias, tum quod fundus saxeus in halitus resolvi fundiq; nequit agitationi ac comodis, mare Ligusticum. Peucerus pag. 652. Sunt & alia, de quib. Scal. Conimbr. Accorambonus, Casmannus allegatis locis. Cur magis minusve turgeant, e contrariis causis optime elicitur. Segnior aut incitator est aliis atq; aliis locis, pro fundiratione. Vbi enim ex depresso in altiore incumbit superficiei: ea si est paulo proclivior, præceps agitur mare. Sin e contrario, profundior excipit.

expit alvens : eius impetus seipsum frangit in spacio capaci : præsertim ubi prorsum offenderit dorsum aliquod tumidius. Præterea aliquibus in locis impetuosa vis ventorum qui instant aquas remouent aquarum cursum à naturali serie. Ita ut interdum fluxum & refluxum festinare efficiat, interdum tardare: Si etiam stelle magnæ & luminosæ, imprimis autem Venus & Iuppiter Lunæ vim augentes acceperint, fieri consuevit ut maiori aestu aspiciatur mare. Tandem quia Luna singulis diebus una hora serius oritur, quam præcedente die orta fuit, id eo unâ horâ serius incipit accessus & recessus hodie quam postridie. Habes jam causas huius motus tales quales poterunt non debuerunt indagari. Si alicubi parciores iustò videmur; fontes ipsos, è quibus rivuli hi sunt deducti, non primis modo labris degustari sed totos exhauriri velim.

IV.

Quid de succino statuendum?

Succini ꝑ vox ambigua est, usurpata legitur tam in concreto quam in abstracto. In concreto significat idem, quod flavum, aureum. Accepimus enim ab Historicis capillos Sabine illius Poppeæ, (cui cuncta alia fuisse præter honestum animum) à Nerone adamatæ succinos de flamine nimirum appellatos. Camer. cent. 1. c. 66. Libavius c. 26. lib. 5. Abstractè pro specie quadam bituminis. Succinum Arabibus dicitur Karabe, quod princeps Abolairapiens paleas interpretatur. Scal. exer. 104. f. 12. Græci variis nominibus insigunturunt. ἤλεκτρον vocant, fortassis ἀπὸ τῆς ἡλίας à sole, quod virtute radiorum solarium vel generatur vel ex arboribus extrahatur. Plin. lib. 37. c. 3. refert juxta mare Atlanticum esse lacum, què Mauri electrum nominant, qui sole excalescens è limo det electrum fluitans. Lege Libavius c. 1. lib. 5. partis tertiæ singularium. Latinis est Succinum, cuius notatio deducitur à Plinio, quod sit succus arboris. Germanis dicitur Börnstein à cremando & ardendo, quia crematur ardet & incensum succinum. Saxonibus enim Börnien idem est, quod brinnen/brennen. Vocatur etiam Aßstein, q. Augstein / nam cervicè alligatum oculorum sordes abstergere creditur. Quamvis hunc lapidem nolunt agnoscere pro succino germano & genuino M. Caspar Schûh in Chron. Prusie lib. 1. ut & plures alij: Libavius cap. 32. pag. 680. Genus ꝑ varium à variis constituitur. Sunt qui habeant pro bitumine. Rectè. Competunt enim ei genericæ bituminis notæ: ortum habet & substantiam in mineris

B 2

terra un-

terra unde vel effoditur, vel aliqua occasione profluens materialiter sub dio
in terra vel mari perficitur. 2. Succinum transit in bitumen transit
& in Ambram, utrumque artificio probari posse, asserit Libavius. 3. Succinum
liquidum est minerale bituminis, seu petrolei-species. E. & concretum
4. Colores tam variis & moles massarumque figura minerale esse docent & sub
genere bituminis. Vide ea quae collecta sunt à Libavio c. 9. pag. 467.
Sed invenias viros magni nominis optimeque de republ. literaria meritos, qui
ne unius quidem asis hanc sententiam aestimant, ac proinde succum arboris
esse malunt. Ut ceteros taceam, unum omnium acutissimum nomino, prin-
cipumque principem Scalig. exerc. 104. f. 10. inquentem: Arboris lacru-
ma est capura ne bitumen credas, sicut succinum bitumen credidisti. Ex ar-
boribus enim delapsum maris impulsu deseritur in littora, quorum arena ob-
rutum effoditur postea eo toto tractu qui à Memet portenditur ad Gedani
id est Danisum. Sed quod pace viri tanti dixerim, iniqua virgula censo-
ria Cardanum perstringit. Nam ponderemus argumenta pro causa vege-
tabili ab eruditis in medium prolata. Movenitur. 1. auctoritate Plinii as-
ferentis gigni id ut gummi in cerasis. 2. à modo generationis & concre-
tionis. Resina erumpit pineis abundantia humoris, densatur rigore vel te-
pore vel mari autumnali intumescens, & esturapitur ex insulis & ad lit-
tora expellitur. 3. à notatione; quod ceteros persuasum sibi habuerint, esse
arboris succum, quibus non temere contradicendum. 4. ab adiuncto odore:
Pineum in attritu odorem reddit & accensum tade modo ac nitore flagrat,
5. à copia: tanta enim aliunde esse non potest quam ex arborum sylvis,
quotannis novum succum parientibus. 6. quod invictum arbitrantur, pe-
tunt ab araneis, formicis, muscis, aliis que id genus insectis succino contentis.
3. Sed enim vero, arbores has ferant necesse est vel littora regionis
succino maxime abundantis, vel alterius. Non illius. Non sane Sudina
Prusiae testibus iis, qui vel à limine incolae salutarunt, ingens tamen ibi
copia succini, suffragante etiam Cardano lib. 5. p. 281. Quocirca Olaus &
socij ejus arbores huiusmodi assignant Sueciae, Norvegiae &c. At cur hac
ipsa regna cum accolis succino destituuntur? Schurzius in Chron. Rationes
adductae circa sudorem refutantur. Nom 1. Plinij auctoritas num verita-
ti prejudicet? erroris convincitur à Georgio Agricola & Gabelio. Deinde
Resina in arbore sua, aut non procul, si relinquuntur, indurescunt calore
potius quam frigore; vel etiam aeris exiccantur potestate halituosis. Non
expectant donec per intervalla multa in mare per veniant, nisi rivis impe-
tuosis ur-

¶ *Ofis urze in cur, quod ne fingas quidem in resinis. Tãm itaq; ex arboribus & terris legendam erat succinum, imo potius quàm ex mari. Succini concretionem calor non adiuvat quia resoluit etiam solo affrictu: sed concretibilis natura ex interno est principio. 3. Largiamur etymologiam, quid inde? Est & mineralis, est & animalis succus. Et succus pecori, canit Maro. & lac subducitur agnis. 4. Succino suus est odor, nidor, flagratio ad speciem reducta. Aliqua similitudo in una affectione identitatem substantialem non concludit. 5. Contrà se habet: tanta copia succini non esset si resina esset & simul lateret & effugeret artem. Magna copia picis est. Sed pix aperta est generationis & artem possit. Succinum à natura absolvitur, nec abraditur ab arboribus ullis; & est longe nobilius pice. 6. Est omnino consideratione dignum: Sed nec hic quod respondeamus deest, quamvis fortasse non omnium consensu, quid tum? modo bonorum: Ajunt cause arboreæ patroni succino animalcula illa includi, dum pabuli causa circa arbores repit. Quid alij, qui è spumâ maris succinum gigni autumant? Fingunt hi dulcedine odoris allii adliora ubi nõnihil haeret succini tanquam ad mellis aut manna pabula. Sed dum isthic lambunt fluctus appellere succinum & occupare in-vol-vere; comprahensita ut eluctari nequeant. Contrarium tamen constat nempe bitumineos halitus abigere insecta. Tutõne affirmare licet succum liquidum adeo suaves emitere Spiritus, resolutum graviter olere? Ad suffitum: succini non ad-volant muscæ. Et quis sibi fingat in resinam & lachrymam ab arbore distillantem guttatim; vel contrescentẽ lentẽ admodum intrudere se per vim animalcula ista? Annon quæso obstat lentor quo minus in medium queant per-venire? Si putant id in succino peculiariter fieri, reddendã causa singularitatis; & dicendum cur non eveniat id in aliis lachrymis arborum.*

Imò † ut tandem certi quid determinemus, falsum est bestias veras 4
iis impressas. Nam raso succino ad locum illum usq; nihil apparet præter
succinum merum & solidum: non ibi oscicula, non cutes, non alæ, nec alia
membra bestiarum: Absumantur, inquit, liquidi electri acritate.
Respon. per instantiam: Asphaltum imo ne sal quidem merum id potest.
Aves scire quid de his statuendum? Libavius p. 696. & 697. statuit ex
analogia lapidis sibilis Islebani in quo pene omnium bestiarum & plan-
tarum imagines visuntur, quæ sunt circa lacum ibidem, rationem esse pe-
pendam, quam tua committo censuræ. Potest etiam ascribi fortuitæ dispo-
sitioni quemadmodum in grandine faciem hominis referente. Vel etiam ap-
paritioni

partitioni, qualia sunt sub cœlo phasmata seu metœora per emphasim. Vbi sæpe id creditur esse, quod neutiquam est, nec ullam habet systasim. Causa est affectio diversa à luce diversimode recepta in materia nubis vel vaporum vel haliuum aut aere crasso. Fingamus itaq; dum confluit succinum inæquales extitisse dispositiones secundum lineas modo in gyrum ductas, modo extentas, modo arcuatas & reflexas, & alicubi quasi concavum quid factum esse, alicubi convexum & lumen incidens à diversis refractum alicubi coire & scintillare; alicubi refugere & veluti privationem relinquere. Inde fieri potest ut nobis imaginemur muscas, culices & alia, præsertim cœlestis opinionis & phantasiæ aduletur visus & sese accommodet. Huic astipulantur nonnunquam etiam tinctura & impuritates medio succino inclusæ; & multo magis diversa consistentiæ partes mirificè commista. Cum itaq; introspicimus, montes & saltus & pilos videre arbitramur. Sed sunt hæc, ut ingenuè fatear, acuti quidem ingenij enunciata, non tamen omne debitationis punctum tellentia. Agnoscitur & hic humanæ insentiæ vestigiū.

§ Ceterum præantequam finem problemati huic jucundo & utili imponamus placet pauca subijcere de facultate attractrice succini. Est ea diversa à gemmarū, ut vel inde patet quod gemma laneo panno affricta festucas sicca & arborum folia ad se trahunt, non vero linearum affrictu, ut succinum. Sed & à Magnetis differt, docente Cardano p. 2113. Succinum, inquit, omne leve trahit i. e. ramenta corporū leviū, foliorum, lignorū, pennas, & quod visum jucundū arenā clepsydrarum veluti turbine rapit, nō aerem ignem & c.) Magnes ferrum solum. 2. Succinum interposito corpore (solido sc. non aere) non movet paleas; Magnes ferrum. 3. Succinum non trahitur vicissim à palea: Magnes trahitur à ferro etiam. 4. Palea à succino in nullam partem dirigitur (certam scilicet mundi plagam) à Magnete ferrum ad Boream. Deniq; 5. succini attractio calido (non quovis sed certo) & frictione juvatur (imò actuatur) Magnetis eo solum quod purior pars lapidis rediditur. Non etiam attrahit succinum oleo seu aquā humectatā. Ozymum à succino respuit à Theophrasto Cardanus refert, ut & Peuce: Quamvis facile mihi persuaderi patiar tantæ eruditionis authores non absq; experimento id pronunciasse: tamen Scal. ex. 104. f. 12. nullibi id se legisse profitetur. Et Matthiol. testatur, sæpe se peritulum fecisse, semperq; à succino ozymum attractum fuisse. Expetis à me causam amice lector? Non tibi nunc dissolvero debitū, sed bona fide interea pignori tibi relinquā ingenii candidi q; animi verbum hoc: nescio, Scal. 344. f. 10. Quin potius cum Scal. ex. 344. f. 2. confugiā ad sympathias seu salutare occultæ proprietatis asyliū, ut loquitur idē Scal. ex. 218. f. 8. sub finē. Cardanus inter alias & hæc ponit causā, quod succinum

succinum habeat humidum pingue & glutinosum, quo emissio ad levia quacunq; fertur & c. Refutatur à Scal. sed si iuranti sunt haud oppugnandè què nobis jecere fundamenta sapientia, bene cogitata haud diserte expressisse videtur Cardanus: i. q. in fallor, sensisse, succinum Spiritus habet pingues glutinosos, calentes, qui calore attenuati evehitq; prodeunt, penetrant, arripiunt: hærent glutinoso pingui non in paleis tantum sed & inter se. Ita dum coagulant in via vitissimum resiliunt & secum trahunt res arreptas. Probabilis sane opinio. Lege Libavium lib. 1. cap. 11. & lib. 5. c. 25.

7.

An virtute corporum celestium animantia produci queant.

Vivunt & adhuc, quibus nihil aque atomi & absurdum videtur, atq; affirmativam questionis tueri. Cælum, inquit, estne animà prælitum? Neutiquam. Quomodo igitur animata producet, cum nullum effectum excedat virtutem suæ causæ: omnisq; causa vel æquam vel majorem habeat perfectionem? Acutum sane telum: at quo se parum lædi putat Cardanus lib. 9. p. 507. Nec solum inquit minima, sed & majora animalia è putredine, imò omnia credendum est originem ducere. Quapropter arene se committit. antagonistas hocce scuto feriens: de muribus constat: & pisces in aquis recentibus sponte generantur: E. alia. Apage sis, Cardine, post principia stes: usq; adeo illi tuas ferre poterunt ineptias & magnifica verba, verba dum sint: verum enim si ad rem conferentur, vapulabis. Prodeant quibus stipatus es satellites. Nihil enim tam absurdum excogitari potest, quod patronum non inveniat. Hisce sese regunt argumentorum clypeis: Eadem est materia generationis & nutritionis Arist. 2. de gen. c. 8. tex. 50. Sed terra suggerit materiam, qua homo nutritur, ut herbas, plantas & c: E. & generationis. 2. Cælum potest inferre interitum homini. E. & generationem perficere, quippe oppositorum eadem est ratio. 3. Ne vitæ cogatur porrigere manus, animalium in insulis à continenti disjunctissimis viventium agmine terrorem aliis incutere satagunt, quærentes unde illa ortum trahant? 4. Plinii etiam se circumvallant auctoritate pro explorato habentis equas in Lusitania animale spiritum Favonio stante concipere, indeq; partum fieri, & gigni perniciosissimum, licet trimum vitæ non excedat. 5. Arbitrum tandem pugnae inducunt Phœnicæ atomum orientalium pulcherrimam, è cinere & ossibus parentis oriundam. Tesseram reliquorum fregit Pererius lib. 8. de rerum princ. c. 16. Nes:

Nos ita regiam incedemus viam ad neutrius partes abituri. Nec tamen pugnam detrectamus pro obrinenda generatione animalium aliquorum, imperfectorum scilicet, per astrorum virtutem. Longo enim temporis usu deprehensum est plurima animalium absque etiam coitu generari, non modo in terris, sed quoque, & potissimum quidem in mari. Anguillas ex putri uliginis provenire auctor est Aristoteles lib. 6. de hist. animal. c. 16. Anguilla, inquit, nec per coitum procreantur, nec pariunt ova: nec vero captam unquam aliquam est, quae aut semen genitale aut ova haberet. Meatus quoque vel semini vel vulvae accommodatos nulla rescissa ostendit. Sed hoc unum inter sanguinea genus totum sine ova sine coitu generatur, & c. attestante etiam Cardano lib. 9. ferme sub finem. Nam in se nihil, extra se liminum quendam complexu mutuo consicere creduntur, unde proles confirmetur fortis. Scal. ex. 15. Sic ex asino crabrones, ex equo vespa, ex vitulo apes, sic ex aliis alia insecta, ut musca, culices, & c. (quae Scal. ex. 303. f. 4. per jocum peccata naturae vocat,) in lucem prodeunt. Cum igitur non ex semine: à caelo produci ea verisimile. Modus non omnibus idem, ut videre est apud Conimb. qu. 6. art. 2. c. 3. lib. 2. de caelo. Durandus, cum quo & DD. Conimb. faciunt, opinatur caelum conspersum quasi esse virtute feminaria productivam ejusmodi animantium. Quare ut generatio animalium ex semine ortorum ascribi solet generanti, à quo virtus ipsa in semen ipsum impressa est: ita horum animantium productionem auctori naturae, qui eam virtutem caelo tribuit, tanquam principali causa ascribendam esse. Et haec sententia eo magis assensum meretur, quod ea salva integra maneat aliquot pronuntiata: videl. causam aequi vocam principalem esse nobiliorum suo effectui: quod prima negat. Item. Quod via corpus vitae ex pers esse ignobilis quolibet contingente, quod non tuetur secunda De imperfectis igitur liquet.

Perfecta vero animantia egero proprio genitore, viz. caelesti neutiquam generari posse, vel excellens illorum natura testium facit, quae sane plura exigit. Quin & experientia reclamat. Si enim Bos aliquando ex putri materia ortus fuit, cur post hominum memoriam nullus exiit? De homine id asserere vel plebejus quisque Philosophus se indignum putabit. Quomodo enim tam varia, subtilis, delicata & artificiosa tot membrorum & partium humani corporis compactio, conformatio, distinctio, figuratio ex putri materia efficiatur? Quis locus praeter matricem feminae qui sit calidissimus non igneo sed vitali quodam colore, & ab omnibus elementorum & caeli injuria turissimus reperitur? Sed esto generetur; conceptus &
in lucem

in lucem editus quo alimento nutrietur & sustentabitur? profecto ni parentum accederet industria, fame & siti singula hominum individua periissent.

Verum† speculemur aliorum castra. Priorum, nullum animal generari posse virtute celesti arbitrantium, nobis magis arridene. Et habebunt *επιμαχας*, si in eo non reluctati fuerint, quod producantur: sed non tanquam proprio & principali agente, id enim negamus una cum ipsis: sed saltem ut causa instrumentaria & minus principalia, quae suo effectu deterior esse potest. Ceteris † nuncium remittimus, eos quae galea Veritatis indui, citra pulverem fugabimus. Na nullo paene negotio tela ipsorum rector queri poterant. 1. Distinguiamus inter materiam propinquam, quae est sanguis: & remotam, quae est herba &c. illam non hanc axioma innuit. Taceo quod ab utraque hac discreper materia seminalis alimentari longe perfectior, purior, efficiatior. 2. Non possunt ne scire boni illi socii multo plura & maiora praesidia necessariis esse ad generandum hominem quam ad eum corrumpendum. Etenim si unus quodlibet elementorum superet caetera, potest homini exitum asserre; at perspicuum est non posse hominem ex uno elemento generari. 3. Parvipenditur ab August. lib. 16. de civitate Dei c. 7. Nambestia haec vel post diluvium ad insulas, sed proximas, natando transiverunt: vel ab hominibus captae ad longinquas vestrae venandi studio: vel etiam jussu divino seu permisso eo translatae. 4. Pro anili figmento habet August. proditum quae hoc a scriptoribus ad significandam tantam in us locis equorum fecunditatem & multitudinem ut cento generari videantur. 5. Phoenix quam vel nihil vel parum ipsis proffit, jam indicabimus. Describitur a Plinio lib. 10. nat. hist. c. 2. quod existat aquila magnitudine, pavone pulchrior, auri fulgore circa collum; caetera purpureus, caeruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem, caputque plumbeo apice cohonestante. Ajunt ei rostrum trisistulare, unde Muscum edat sonum, cuius ad imitationem pastores instrumentum composuerint hand insua de Scal. ex. 233. Fertur nempe structo in palmae alicuius vertice ex casta, nardo, cynamomo & myrrha nido, se super imponere, & excitato alis ad radium solis incendio in odoribus vitam finire; atque ex osium deinde medulla vermiculum generari, inde pullum, attestante rege Aethiopiae in epistola ad Rom. Pontif. cuius fragmenta Cosmographiae suae inseruit Munsterus. Aliis alius generationis modus placet. At uterque nobis fabulosus videtur. Confirmamur testimonio asseverantium aliquando plures fuisse visos Phoenices, nempe anno 800. V. C. Claudij principis censura: Q. Plantio Sexto

C

Papinio

Patinio Coss. allatum ex Aegypto phœnicem in urbem, & comitiis propo-
 situm. Si igitur unus tantum foret, nec nisi ex demortui aut confestim mori-
 turi cineribus sanguineq; nova soboles proveniret; in hoc Romam ad-
 vello tota Phœntem species interisset. Nihil ergo sibi à Phœnice subsidij polliceri
 possunt. Latet t̄ adhuc post correcta Cardanus, & hic protrahendus. Ridi-
 culo sane armorū genere videtur esse à Scal. at tamē manumissus. Quib. qua-
 so verbis? Apud Esopum, inquit, fabulatorem muliercula commodius
 hocce tuo coramēto texisset adulterium: quæ è n̄ve puellum natum ma-
 rito, unde esset, quærenti, prædicabat. Dixisset: è limo Cardani, Impia ac
 nefaria vox: Philosopho ingenuo ne dicam. Christiano indigna sententia,
 hominem è putredine nasci posse.

V I.

In quo consistit Heroica virtutis eminentia?

1. Cūlibet t̄ integrum est virtutum vel refragari vel obsequi moni-
 tis: communem verò hominum superare sortem, & ad altiora spirare, ar-
 duum imprimis est, & peculiari Numinis instinctu contingit. Atq; hinc
 nescio quæ ethnicorum animis suborta fuit suspicio, ut crederent non nisi De-
 orum domus suæ natorum concubitu cum mortalibus, heroas progigni. Se-
 mideos propterea appellârunt. Quamvis, si conjecturâ quid certi colligere
 licet, exprimere hujusmodi figmento maluisse videntur, singulari rerum di-
 vinarum desiderio & amore teneri debere heroas, & quàm proximè ad
 Dei naturam accedere, vel virtutum nitore Deum ipsum representare.
 Id ipsum & nomen Herois præ se fert, quod dicitur t̄ è ποτ̄ & derivatum
 existimat Keck, lib. 3. Eth. syst. salvo aliorum judicio.

2. Dependet t̄ igitur virtutis Heroicæ eminentia à fine. Piccolhom.
 gradu 6. c. 3. Phil. moralis. Finis autem consideratur vel respectu præ-
 sentis, vel futura vitæ. Si ergo imprimis titulum herois merentur, qui
 mundana despectui habent, alteram illam æternam felicitatem anhelant,
 ut q; voti compotes fiant extrinsecus quæque patiuntur. Pertinent huc viri
 religionis sinceritate morum vitæq; integritate præ reliquis insignes, Mar-
 tyres intelligo. Quos tamen ecclesiastici sermonis usus non permittit heroas
 appellare, inquit Augustin. lib. 10. de civitate Dei: nam nomen illud ina-

nem quandam gentiliū gloriam pra se ferre videtur, à qua toti ab-
horruerunt. Quod † si oculos in heroas hujus vitæ respectu dictos con-
vertimus, erunt hi duplicis generis, propriè scilicet vel minus propriè ita
vppellati. Propriè hunc titulum sibi vendicant, qui virtutum moralium
gemmulis, præsertim difficilium, coruscant, & quidem illarum quæ homi-
nis vires excedere, divinamq; facultatem exposcere videntur. Nam licet
non negem, posse in omnibus virtutib. heroicam effulgere, nescio tamen
quomodo vehementius luceat in Iustitia universali, Fortitudine, Tempe-
rantia & Magnificentia. Exempla obvia sunt in Piccol: & Keckerm: nec
non aliorum scriptis ethicis. Minus propriè in album heroum (præcipuè ab
eminentia virtutum moralium sic dictorum) referuntur artifices præcla-
ri, qui insigne aliquod beneficium in genus humanum contulerunt, propte-
rea quod singulari quodam Dei amore fuerint affecti.

VII.

An teneamur semper omni loco & tem- pore vera dicere?

Hic † omni nervorum impetu cavendum ne de Veritate disputaturi
falsa in proscenium eruditiorum proferamus. Magni sane viri affirmatè
respondent, suffulti auctoritate sacrarum literarum. Præcipit enim ipse
Salvator Matth. 5. 37. ut sermo noster sit EST EST: NON NON.
Ephes. 4. vers. 25. Deponite mendacium, veritatem loquimini quisq;
cum proximo suo. Zach. 8. vers. 16. eadem serè leguntur verba. Colos. 3.
vers. 9. Nolite mentiri invicem &c. E quibus locis colligitur nihil o-
mnino dissimulandum, sed rem prout se habet, exponendam, neque à cir-
cumstantiarum loci, temporis, & personarum ratioe.

Sed † secundùm quid tantum dicta hæc accipi debere, documento 2
sit regula vitæ discipulis Matth. 10. v. 16. præscripta: Estote prudentes
sicut serpentes: & Mat. 7. v. 6. Nolite gemmas objicere porcis. Quà de
causa distinctè respondendum est, his præsuppositis hypothesis. 1. Si qua-
estio decernat DEI O. M. honorem, religionem, conscientiam, fidemq;
alicui datam: non missitare, & ne latum quidem unguem à verò discedere
debet.

debet. Matt. 16. 32. Apoc. 3. 16. & passim alibi. Nullam igitur excusa-
tionem admittit D. Petrus, dum Christum abnegat. [Neq; etiam excusanda
sed execranda est Apostatarum colluctatio, cum omnibus, qui vel metu in-
famiae, vel periculorum consequentium multitudine perterriti, foro sese ac-
commodant, & fidei rationem petentibus recusant. Iesuitarum hic notemus
Exortio: qui discipulis ipsorum institutioni commissis sedulo in-
culcare solent, ut à parentibus interrogati; num Iesuiticam amplexi sint re-
ligionem: negent imò pernegent hoc animo tenentes: non additus sum illi
religioni sc. illis erroribus qui Pontificis affinguntur. Hæc nimirum summa
Lajolica pietatis præcepta quib. teneras adolescentulorum animulas im-
buunt! Et tamen eas lethali hoc veneno infici conceditis parentes & heu
multis etiam! Vanis gnatorum istius modi assentatiunculis decepti. Peni-
teat, pigeat, pudeat tandem vos imprudentia vestra: aut apertis atq; adeo
juratis Dei hostibus etiam filios committitote, cum nec bi erroris accusari
velint. Hæc prima cautio. II. Vbi manifestatio spontanea peccatum esset,
non est mendacium figuratè aliud dicere aut ostendere, sed licet uti figuris
quæ sequat negotia. Dominus Chemnitius parte 2. loc. com. pag. 235. Non
igitur improbat in sacris illud mulieris factum, 2. Sam. 17. v. 19. quæ
Ionathanem & Achamaam in puteo delitescens, velamine super eos ex-
panso à truculentis hostium manib. liberauit. Pithæa exemplar recensetur
pag. 233. III. Occultatio, quæ adhibetur ob justam & honestam causam,
in rebus, quas dicere non est necessarium, haud rejicienda. Non enim vio-
landæ sunt leges Taciturnitatis quæ æquè est virtus ac Veracitas. Sum-
maq; esset imprudètia Cõsiliarij aut Senatoris, decretæ Senatus alicui aperi-
entis, eo prætextu ut mendacij suspicionem effugiat; quippe pugnaret ista
veritas cum conscientia & taciturnitate atq; adeo cum juramento Cõsiliarij
& deniq; cum bono publico. IV. Non tenemur semper omne verum
dicere, si maxime teneamur partem veri dicere. Kecker. p. 290. System.
Ethici. Vbi exemplum recitat Athanasij. Refertur huc etiam exemplum
Abrahami Gen. 12. ab Augustino: Sed improbane C. L. Gesnero p. m. in
comm. super illud caput.

VIII.

An idem sit mentiri & falsa dicere?

Ri. Periculose sunt, inquit D. Chemnitius, generales mendacij descri-
ptiones, cum idem esse fertur, quàm non dicere veritatem. Breuiter igitur
distinguimus:

distinguiamus cum Scal. ex. 2. Non falsa dicit qui se putat fera dicere. Nam falsitas, ut inquit Keckerman. c. 9. lib. 2. p. 294. rem ipsam respicit: mentiri autem respicit propositum voluntatis virtus morali contrarium. Est enim mendacium. Augustino desinente, falsa vocis significatio cum voluntate seu intentione fallendi. Sic e. g. nullatenus mendacij coargui potest, qui literis amici certior factus de obitu imperatoris Romani: aliis quoque idem confirmat. cum tamen diversum temporis diuturnitate doceatur.

Addimus ꝑ coronidis loco characteres mendacij in sacris prohibiti. 2.
Primo, inquit Chemnitius, necessum est: ut falsum proferatur. 2. ut fiat hoc duplici corde; Psal. 12. v. 3. id est, quando conscientia persuasa est esse falsum, quod veritate profertur. 3. ut fiat cum voluntate seu intentione decipiendi. 4. Mendacium est etiam cum non adest voluntas nocendi, quando ex vanitate ingenij dicitur, nec habet probabilem & honestam causam. Talia sunt mendacia adulatorum, & iactabundorum, & similia.

EX.

An peregrini jure civitatis donandi?

Multi ꝑ necramen & multis illi rerum pub: antistites ne inter apia quidem peregrinos grassari patiuntur; cedere eos; & terram, qua nutriti & educati sunt, incolere jubent. Hi justo severiores, & vel iustitia vel ipsius etiam humanitatis oblitii videntur aliis, propterea quod firmiter memoria tenendum; nos quoque in hoc exulare mundo, nec civitatem permanentem habere Hebr. 13. v. 14: sed totius sua nostrum in caelis esse Phil. 3. v. 20. Quod ergo cupimus fieri nobis, ut pote eandem fortunam vel experti vel certe experturi; aliis ne denegemus. Et eo quidem minus, quo magis id Deo placere, in comperto habemus. Sol, luna, sidera, elementa, & omnia haec seclā animantium parent non invita & obaudiunt supremo Deo: nobilissimum rerum homo solus in conditorem suum calces jaciat, & resistit? At qui hic ubique passim, imprimis Levit. 19, 33; 4. tale praecipuum iudicis dedit, si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, ne exproberis ei: sed sit inter vos quasi indigena & diligetis eum sicut vosmet ipsos. Cum non dissimile est illud Exodi 22, vers. 21. Ezech. 47, 22.

Sed ꝑ nec ab hac sententia alieni sunt Di. Patres: nec multi eruditorum, 2
Cassiodorus lib. 5. ep. 9. Pietate, inquit, plenum est peregrinam gentem publicis officiis obligare, & non tantum sympatriotas ad substantia lucra administrare, quantum ipsos quoque advenas invitare. Taceamus ne ethnicorum sanctorum iudicia: Audi Horatium lib. 2. od. 13. qui descripturus celestissimum, illum, inquit,

C 3

quit,

quit, parentis credulim sui Fregisse cervicem & penetrata Sparfisse nocturno
cruore Hospitis, &c. Quid ꝑ plura? cum ipsa Natura id, quod volumus, in-
sulcet, Arist. teste cap. 1. lib. 8. eth. Sed omnium maxumē alliciunt peregrino-
nos commoda & beneficia quibus haud raro Rempub: affecere. Vix enim per-
suaderi nobis patiemur inveniri posse quemquam historiarum adeo imperitū, ut
negare sinit alienigenae unius atq; alterius consilio fide & auxilio vitam civi-
um fuisse prorogatam. Anne neget Ebedmelech Ethyopia operā vincula Ieremi-
am exutum? Jer. 38. Iosephi & aliorum scientes volentes obliviscimur. Est
& hoc in confesso primum augmentū rebus Romanis attulisse Sabinos, eas Num-
mam legibus confirmasse, Appium & Tarquinium opibus suis auxisse, Vindicium
servum à prodicione praeservasse, &c. Ut omnino veris veriora Cicero dixisse vi-
deatur, multum ad imperii augmentum profuisse quod civitas etiam hostibus
aperta fuerit. Quod si majorum nostrorum tempora perpendimus, experimur
Richardum regem Angliae Londinum brevi ampliasse dum peregrinis decenni-
am illic habitantibus iura civitatis attribueret. Casimirum Magnum Polo-
niam frequentiorē & cultiorem reddidisse, cum Teutonas cum jure suo in ducen-
4 ret. His & aliis utuntur argumentis peregrinorum fautores. Caeterum ꝑ sunt
& à parte contraria stantibus parvis serè momenti & vigoris rationes. Si e-
nim, inquirunt, peregrinis propterea benefaciendum, quia saepe nobis benefaci-
unt: multò igitur magis civibus, quia hi tam vitam, tum opibus, tum omni eo,
quicquid possident rempub: sibi obligarunt. Addunt: Indignum esse ex pro-
miscuā potius hominum collucte cives multos colligere, quam primas &
antiquissimas familias cōservare. Indignum verò & imò & illicitum. Ma-
gistratus enim boni est cum auxilia Reipub: labefactari convelleque videat,
ferre opem patriae, succurrere saluti fortunisq; civium, suam salutem po-
steriorem salutis communi ducere, intercludere omnes dissensionum vias, ut
elegantè juxta & verè Cicero pro Rab: refert. Viden' eo ipso peregrinos
urbe prohiberi? Non video, inquis. En pleniorē & pleniorem legis Cice-
ronianae explicationem. Quid altissima civitatum mania citius ab ipsis fun-
damentis concutit, quid monumēta antiquitatis & ornāmēta pacis furentius
in vadit quam seditio? Haec nunquā concepta est sine pernicie matris, nun-
quam parta sine naufragio civitatis. O quam fugienda igitur. Casus lib. 5.
c. 1. sph: Civ: Verendum autem ne vel sola exterorum turba immanis
reipub: turbo stat. Diversarum enim nationum diversa sunt ingenia: ut le-
pudis exemplis probat Richter us ax: pol: 38 3. ꝑ ꝑ igitur regionum mores
diversi sunt: sic & inde nati diversum habent morum habitum & ratio-

nem; & proinde non possunt simul convenire sine aliqua antipathia: qua
 tandem aliquando excitat in repub: motus & seditiones & lationem vel
 subversionem consueti status. Elati, superbi, bellis asueti, pacificis & man-
 suetis vim inferunt, &c. Idem ax: 384. Nec facile malum hoc a verrun-
 care poterunt indigenæ, quoquo tandem modo rem aggrediantur. Iure civi-
 tatis n. donati exteri, nõ regi, non juberi, sed suis asueti legibus omnia ex libi-
 dine agere solent. Si autem antiquarum familiarum civēs præferri sibi
 viderint, turbas illico constabunt, ex eo quid contrarium videatur, civi-
 tatis jus communicare: & nihilominus eos à muneribus & honoribus ex-
 cludere ut minus fidos. Rerum potius eo quo par est amore civēs non com-
 plectentur. Naturã enim ita comparatum est, ut majori benevolentia nõ-
 stros quam extraneos (pro quibus habentur civēs ab advenis) prosequa-
 mur. Præterquam quod nasci & edacari iisdem legibus maximum inter
 bonos amicitia vinculum est: semper tamen in nostris vel sanguinis, vel
 confederationis, vel amicitia, vel officiorum ratione obligatio invenitur.
 Huc adde quod sicut locustæ segeti sunt, ita sunt advenæ civitati: nam ut
 illæ vastant & consumunt granum segetis: ita hi fructum civitatis vorant.
 Casus lib. 5. c. 3. sfb: civ. Et nondum malorum finis est. Nam illud quoque
 accedit quod si numero opibusque peregrini creverint, civib. idem metuen-
 dum sit de his quod Viperæ & Sopicæ de Erinacio. Exempli ob oculos ponit
 Aristoteles lib. 5. pol. c. 3. ut Troezeniorum cum quibus olim Achi-vi Sy-
 barim augustissimam civitatem coluerunt, qui tandem in numerum immen-
 sum aucti Troezenios Sybari eiecerunt, unde scelus Sybariticum natum est.
 Vide authores citatos, dictis locis. Atque hæc causa peregrinorum obesse visa
 sunt. Ut igitur tandem certi quid determinetur: sciademus jus civitatis
 non temere; sed cum demum peregrinis concedendum esse, cum id ma-
 nifesta reipub. utilitas, amplificatio, cultura & exornatio admittit. Rec-
 kerim: sfb: pol. pag. 377. Si scilicet magna civium penuria; si peregrini bo-
 ni viri, si præter meritum miseri, si amici nationis, præsertim si religio-
 nis veræ gratiã solum vertere iussi. Eã tamen lege ne senatus, iudicii, im-
 perii participes fiant: ne illorum numerus & vires ultra modum crescat.
 Casus lib. 5. c. 3.

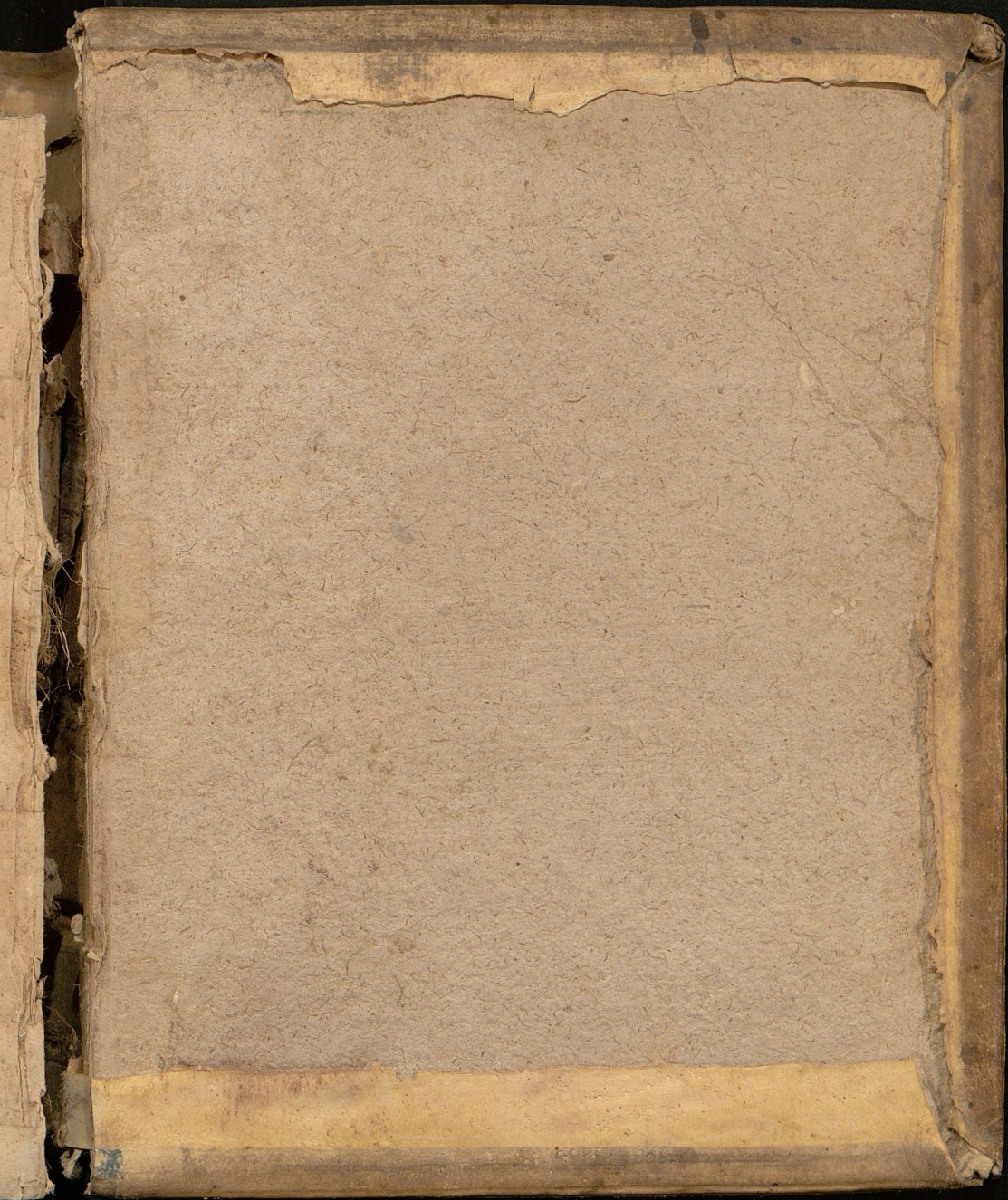
X.

An Iudæi in rebus publicis bene constituti

sint tolerandi?

Quos ÷ gentis Judaicæ miseriarum miserefecit, Judæos salvã conscientia
 hæud posse expelli ducunt dicuntque, Persuasi primùm authoritate SS: literarũ,
 ut Pal.

54

D. O. M. A.
DISPUTATIO VI.
Centuriæ Quintæ
QUÆSTIONUM
ILLUSTRIUM
Philosophicarum,
In Inclytâ VVitebergensi Academiâ
Publicè
Proposita,
PRÆSIDE
M. Jacobo Martini
Logices Profefs. Publ.
RESPONDENTE
Michaele Blanckio
Dantiscano Boruffo.
*Ad diem 2. Iulij in auditorio Collegij
veteris.*

WITEBERGÆ,
Typis Martini Henckelij, Impensis Pauli
Helwigij Anno M. DC. VIII.

